

Kasper Lippert-Rasmussen, Søren Flinch Midtgaard,
Lasse Nielsen og Tore Vincents Olsen

Politisk teori og filosofi

Rettelser

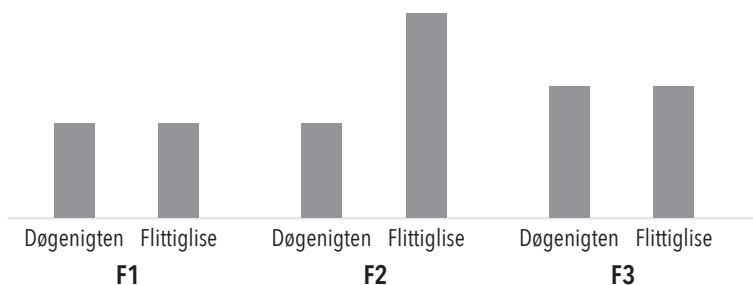

DJØF FORLAG

I en meget indflydelsesrig og stærk kritik har den canadiske filosof Will Kymlicka sat fingeren på denne centrale spænding i Rawls' værk. Lad os se bort fra eventuelle uligheder i omstændigheder mellem døgenigten Peter og flittiglisen Poul og antage, at de begynder med lige ressourceandele (F1 nedenfor) (Rawls' differensprincip anvendes, som antydnet, i forhold til grupper, men af fremstillingsmæssige grunde tillader jeg mig her at fokusere på paradigmatisk personer). Efter nogle år vil der være opstået en ulighed mellem de to (F2). Peter har så at sige ikke akkumuleret nogen ressourcer. Poul har produceret varer, som han har solgt til andre, og er dermed blevet rigere. Der synes ikke at være nogen retfærdighedsbekymring ved det ud fra perspektivet fra det intuitive argument: F2 afspejler ikke nogen form for held. Men hvis vi nu ud fra differensprincippet spørger, om den dårligst stillede, Peter, er bedst muligt stillet, må svaret være nej. For der er en alternativ fordeling F3, hvor vi omfordeler ressourcerne, dvs. overfører ressourcer fra Poul til Peter.

Kontrasten mellem det intuitive argument og differensprincippet er klar: Det intuitive argument peger på F2 som den retfærdige fordeling, mens differensprincippet peger på F3; og umiddelbart synes implikationen af det intuitive argument at være den mest plausible. Der synes at være en klar uretfærdighed i at udligne forskelle, der ikke beror på held (Cohen 2011b: 116-123; Lippert-Ramussen 1999; 2001; Albertsen og Midtgaard 2014). Det minder om situationen i eventyret om den lille røde høne, hvor hønen ved egen kraft har bagt en dejlig kage, som ingen af de andre dyr har ønsket at bidrage til produktionen af, men alligevel synes, at kagen skal deles ligeligt mellem gårdens dyr. Men det virker unfair!

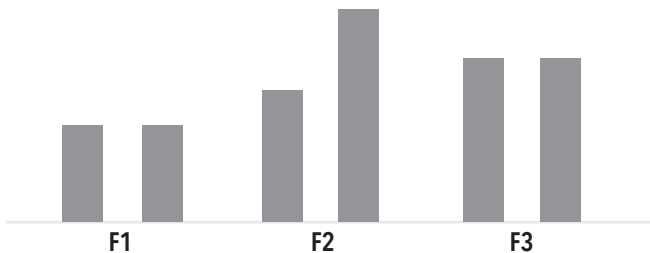
NY FIGUR

Figur 2.2.

den for givet. Rawls påpeger jo selv, at de talentfulde ikke som sådan har gjort sig fortjent til deres talenter, og at de ikke har krav på højere aflønning, der afspejler deres overlegne talenter. Så det synes rimeligt at forlange af de talentfulde, at de, selv uden incitament, arbejder lige så hårdt og i de jobs, hvor de er mest produktive, som i tilfældet at incitament var til stede, i hvert fald så længe at deres arbejdsbyrde ikke overstiger den arbejdsbyrde, andre, mindre talentfulde, har. Hvis det er korrekt, så kan de mindre talentfulde så at sige bruge deres veto i forhold til F2 og pege på F3 som den retfærdige fordeling – en fordeling, hvor de talentfulde arbejder effektivt, men ikke forlanger ekstra aflønning for deres indsats. I en sådan fordeling vil de talentfulde være lidt dårligere stillet end i F2, men de mindre talentfulde vil være bedre stillede (og selvfølgelig også bedre stillede end i F1).

NY FIGUR

Figur 2.3.

De tre udfordringer og andre, som Rawls' teori står over for, er alvorlige og peger, som antydnet, på behovet for vigtige revisioner eller præciseringer i teorien. De giver dog ikke grundlag for at forkaste teorien. En af styrkerne ved Rawls' teori er, at selv skarpe kritikere ofte finder ressourcer i Rawls' egen teori, som kan anvendes til at fremstille en alternativ mere konsistent og overbevisende *rawlsiansk* teori.

5. Politisk relevans

Rawls' teori er umiskendelig liberal, idet den begrundet et sæt af ukrænkelige frihedsrettigheder og endda giver leksikal prioritet til disse. Disse rettigheder skal endvidere, som Rawls i flere sammenhænge understreger, ses på

Figur 8.2 giver et overblik over de forskellige frihedsopfattelser og et bud på deres placering i forhold til positiv og negativ frihed.

Figur 8.2. Opsummering og placering af forskellige frihedsopfattelser

Centrale pointer

- Centralt i den politiske teori og filosofi om frihed står Isaiah Berlins skel imellem negativ frihed, frihed fra andres indblanding, positiv frihed og frihed til at realisere sande interesser.
- Positive frihedsopfattelser kan i nutidig politisk teori og filosofi bl.a. findes i marxistisk-inspirerede udformninger hos kommunitarismen og kapabilitetsteorien såvel som i kantianske autonomibegreber.
- Et centralt alternativ til både positive og negative frihedsbegreber er Philip Pettits frihed som nondominans, hvor dominans forstås som kapaciteten til, på arbitrær basis, at gribe ind i valg, som omhandler den pågældende persons relevante interesser.

domme om eller fjendtlighed mod den diskriminerede part, eller b) ved at den diskriminerende part alene forskelsbehandler rationelt på baggrund af statistisk viden. I de næste to afsnit skal vi se nærmere på disse to måder.

3.1. Direkte vs. indirekte

En klassisk amerikansk højesteretssag fra 1971 – *Griggs v. Duke Power* – har spillet en vigtig rolle i forhold til udviklingen af sondringen mellem direkte og indirekte diskrimination. Sagen udspringer af et sagsanlæg ved Willie Griggs mod Duke Power på vegne af virksomhedens afroamerikanske ansatte. Sagsanlægget gik på det forhold, at Duke Powers regler for forfremmelse bl.a. lagde vægt på, om den ansatte havde en high school degree og på, hvor godt den ansatte klarede sig i to tests. I praksis betød reglerne, at hvide ansatte, der måtte ønske forfremmelse, havde langt bedre chancer end afroamerikanske. Højesteret vurderede dog ikke, at de respektive regler afspejlede direkte diskrimination mod afroamerikanere, dvs. at Duke Power fx havde de regler, fordi virksomheden ikke ønskede at forfremme afroamerikanske medarbejdere. Faktisk tilbød Duke Power bl.a. at betale to tredjedele af ansattes udgifter ved at tage en high school degree. Derimod lagde den amerikanske højesteret vægt på, at der ikke var nogen beviselig og snæver sammenhæng mellem de krav, der lå i de respektive forfremmelsesregler, og de kvalifikationer, som krævedes i de stillinger, som de ansatte kunne blive forfremmet til, og vurderede derfor, at den pågældende forfremmelsespraksis indirekte diskriminerede mod afroamerikanere. Jævnfør rettens afgørelse var reglerne ikke diskriminerende i kraft af de bagvedliggende intentioner, men diskriminerende i kraft af sine ganske forskellige konsekvenser for afro- og euroamerikanske ansatte. Mere generelt kan vi med afsæt i *Griggs v. Duke Power* definere indirekte diskrimination som følger:

X diskriminerer *indirekte* mod Y i forhold til Z, hvis og kun hvis 1) X behandler Y dårligere end Z, og 2) at dette skyldes, at Y tilhører en anden socialt fremtrædende gruppe end Z, 3) dog ikke således at forklaringen er, at X har til hensigt at behandle Y dårligere end Z, og 4) at den dårligere behandling ikke er proportional med de fordele, som opnås ved den pågældende forskelsbehandling (saml. Lippert-Rasmussen 2013: 54-78).

3) ÆNDRET

forskellige grupper bærer våben, er korrekt og velbegrunder. Ikke dermed sagt at sådanne formodninger ikke ofte faktisk er resultat af fordomme eller af bestemte selvbekræftende praksisser – hvis man fx stopper flere personer fra en bestemt gruppe, vil man også oftere, alt andet lige, finde ulovlige forhold, der knytter sig til medlemmer af denne gruppe og således måske blive bekræftet i sin opfattelse af medlemmer af denne gruppe som værende mere kriminelle. Pointen her er, at den relevante form for diskrimination – selv i fraværet af fjendtlighed og fordomme – er det, som vi kunne kalde statistisk diskrimination:

X udøver *statistisk diskrimination* mod Y i forhold til Z, hvis og kun hvis 1) X behandler Y dårligere end Z, og 2) at dette skyldes, at Y tilhører en anden socialt fremtrædende gruppe end Z, og 3) at baggrunden for 1) er X's rationelle statistiske formodning om, at medlemmer af Y's gruppe statistisk set adskiller sig på relevant vis fra medlemmer af Z.

2) ændret
til 1)

Ikkestatistisk diskrimination er diskrimination, som ikke hviler på bestemte rationelle statistiske formodninger, hvorfor sondringen mellem statistisk og ikkestatistisk diskrimination er udtømmende i lighed med sondringen mellem direkte og indirekte diskrimination. Faktisk krydser de to sondringer så at sige hinanden. Direkte diskrimination kan, i lighed med indirekte diskrimination, være både statistisk og ikkestatistisk (Lippert-Rasmussen 2013: 87-89). Det er dog også sådan, at statistisk og ikkestatistisk diskrimination kan optræde sammen i konkrete tilfælde. For eksempel kan en sexistisk arbejdsgiver, der forskelsbehandler på baggrund af statistisk viden om kvinder og mænds forskellige statistiske tilbøjelighed til at tage barselsorlov, også samtidig være påvirket af misogynne attituder og således behandle kvinder endnu mere negativt end den blotte statistiske viden ville have medført.

Et oplagt spørgsmål er, om statistisk diskrimination i virkeligheden indfanger langt det meste af det, vi normalt beskriver som diskrimination og måske ikke normalt tænker på som en form for statistisk diskrimination. Nogle hævder, at i virkeligheden er al diskrimination statistisk diskrimination (Schauer 2003). Tag fx en arbejdsgiver, der spørger en ung kvindelig ansøger, om vedkommende ønsker at få børn og i den forbindelse tage barselsorlov, og derefter nægter at ansætte vedkommende, fordi vedkommende

være født i velfungerende velfærdsstater som fx den danske eller den norske, mens andre er så uheldige – i hvert fald hvad angår levestandard og en vifte af basale goder – at være født i Tchad eller i et slumområde i Kenya. Det er måske ikke noget, vi tænker meget over i vores privilegerede hverdag i vesten, hvor forskellige problemer og udfordringer for den enkelte sagtens kan fylde meget, men et øjeblikks refleksion gør det klart, hvor heldige vi er. Vi har adgang til fødevarer og til lægehjælp af høj kvalitet, vi lever vores liv i et miljø, hvor mange af de sygdomme, som verdens fattige må kæmpe med, er udryddet, hvor luften, vi indånder, ikke er sundhedsskadelig, og hvor vi kan leve i forholdsvis sikkerhed for ikke at blive udsat for tyveri eller overgreb. Det første skridt i det heldegalitære argument er simpelthen konstateringen af, at velstående vestlige lande og deres borgere nyder markante heldbaserede og dermed uretfærdige fordele, mens omvendt fattige lande og deres borgere lider under ligeledes heldbaserede, og derfor uretfærdige, *ulemper*. Næste skridt er den plausible påstand, at vi ikke har ret til at prøve at fastholde vores uretfærdige fordele og forhindre at andre, der lider under uretfærdige ulemper, kommer til at nyde godt af disse fordele. Det synes at følge som det tredje naturlige skridt, at vi ikke har en af de ovenfor nævnte typer af rettigheder (eller andre rettigheder af sammenlignelig karakter), der på forskellig vis tjener til, at vi kan bevare vore uretmæssige fordele. Rettigheder af denne slags synes præcis at være den form for feudale privilegier, som Carens nævner: en „ret“ til nogle heldbaserede og uretfærdige fordele. Vi kan opstille følgende heldegalitaristiske argument for åbne grænser:

- P1: Ulighederne, der knytter sig til, i hvilket land vi er født, er heldbaserede og derfor uretfærdige. Folk født i velstående og velfungerende lande nyder heldbaserede, og derfor uretfærdige, fordele, mens folk i forarmede og ustabile land oplever heldbaserede, og derfor uretfærdige, ulemper.
- P2: Velstående og velfungerende lande og deres borgere har ikke en ret til at beskytte eller fastholde deres heldbaserede, og derfor uretfærdige, fordele.
- K: Velstående og velfungerende lande har ikke en ret til at forhindre borgere fra fattige og ustabile lande i at (i) krydse deres grænser; (ii) bosætte sig i længere tid; (iii) eller i at opnå statsborgerskab

1. sætning
i P2 ændret